

Ärende 9

TJÄNSTESKRIVELSE

2017-01-09
Utbildningskontoret

Utbildningsnämnden

Svar på revisionsrapport Granskning av elevhälsan

Dnr: UN 16/103

Sammanfattning av ärendet

Revisorernas granskning av elevhälsan visar att utbildningsnämnden i huvudsak har ändamålsenliga resurser och organisation. Revisorerna lyfter dock fram fyra områden där de vid tidpunkten för rapportens datainsamling såg behov av förbättringar. Det gällde tillräcklig bemanning av skolsköterskor, tillgången till skolpsykolog, bristande kontinuitet av skolläkare samt friskolornas kunskap om och tillgång till Resurscentrums stöd. Inom samtliga områden har åtgärder vidtagits under hösten.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2017-01-09 Svar på revisionsrapport Granskning av elevhälsan

Revisionskrivelse Revisionsrapport nr 5/2016 - Granskning av elevhälsan

Revisionsrapport nr 5/2016 – Granskning av elevhälsan

Ärendet

Revisorernas granskning av elevhälsan visar att utbildningsnämnden i huvudsak har ändamålsenliga resurser och organisation. Revisorerna lyfter dock fram fyra områden där de vid tidpunkten för rapportens datainsamling såg behov av förbättringar;

1. **”I skolor med hårt belastade skolsköterskor blir uppföljning av elever enligt plan lidande liksom förekomsten av öppen skolsköterskemottagning. Basprogrammen med vaccinationer och hälsobesök har fortlöpt som planerat i de flesta fallen.”**

I januari 2017 hade samtliga grundskolor full bemanning. Dock finns på några av skolorna sjukskrivningar som gör att man kommit efter i arbetet. Eftersom att elevantalet på skolorna förändras kontinuerligt kan det förekomma att skolsköterskebemanningen hamnar under den riktlinje som finns i det kommunala styrdokumentet. I dagsläget är det fem skolor som hamnat i denna situation. Arbeta pågår med att säkerställa att även dessa skolor uppnår adekvat bemanning.

Utbildningsnämnden beslutade i oktober 2016 om ett ledningssystem för elevhälsans medicinska insatser.

2. **"Tillgången till skolpsykolog är begränsad. Önskemål finns från skolorna om ett större deltagande av skolpsykolog i elevhälsoteam och elevvårdskonferenser."**

Från den 9 januari 2017 är samtliga skolpsykologtjänster tillsatta. Dock finns för närvarande ett föräldravikariat där det ännu inte varit möjligt att hitta någon vikarie, rekrytering pågår. Under rekryteringsprocessen köps externa utredningar och konsultationer in vid behov.

3. **"Tillgången till skolläkare är något bättre men har lidit av bristande kontinuitet då de inhyrda skolläkarna ofta har bytts ut."**

Sedan den januari 2016 har den inhyrda skolläkaren varit densamma, vilket underlättat de processer som är beroende av kontinuitet. Under slutet av höstterminen 2016 har rekrytering av en tillsvidareanställd skolläkare pågått, dock har inga kvalificerade sökande visat intresse för tjänsten.

4. **"Friskolerektorerna anser att de varken har kunskap om eller tillgång till de delar av Resurscentrums verksamhet som de har rätt att nyttja".**

I oktober 2016 bjöds friskolorna in till ett samverkansmöte med Utbildningskontoret. En av punkterna på dagordningen var information om vilket stöd friskolorna kan få från Resurscentrum. Nya friskolerektorer har erbjudits egna möten med representanter från Resurscentrum och ett informationsblad om vilket stöd Resurscentrum kan erbjuda har skickats ut.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Ärendet medför inga ekonomiska konsekvenser.

Kontorets förslag till nämnden:

Utbildningsnämnden beslutar att godkänna kontorets förslag till svar på Revisionskrivelse revisionsrapport nr 5/2016 – Granskning av elevhälsan.

Peter Fredriksson

Utbildningsdirektör

Handläggare: Anna Gannå

Verksamhetschef

Resurscentrum

Telefon (direkt): 08-523 015 89

E-post: anna.ganna@sodertalje.se

Beslutet skickas till

Revisorerne

Akten

Till: Utbildningsnämnden
För kännedom: Kommunfullmäktige

Revisionsrapport nr 5/2016 – Granskning av elevhälsan

På vårt uppdrag har EY genomfört en granskning med syfte att bedöma om utbildningsnämnden organiserat stödresurser ändamålsenligt, så att rektorer och pedagoger kan ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen samt om nämnden har en ändamålsenlig styrning av verksamheten.

Granskningen visar att utbildningsnämnden, genom den gemensamma resursen Resurscentrum samt skolornas egen elevhälsa, organiserat stödresurser ändamålsenligt för att ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen. Resurscentrums utbud är, i kombination med skolornas egna resurser, tillräckligt utifrån skollag och myndigheternas vägledning.

Av granskningen framgår dock att tillgången till skolsköterska varierar mellan skolorna. I skolor med hårt belastade skolsköterskor blir uppföljning av elever enligt plan lidande liksom förekomsten av öppen skolsköterskemottagning. Basprogrammen med vaccinationer och hälsobesök har förlöpt som planerat i de allra flesta fallen.

Tillgången till skolpsykolog är begränsad. Önskemål finns från skolorna om ett större deltagande av skolpsykolog i elevhälsoteam och elevvårdskonferenser. Tillgången till skolläkare är något bättre men har lidit av bristande kontinuitet då de inhyrda skolläkarna ofta har bytts ut.

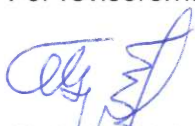
Enligt rapporten finns god kunskap om det stöd som finns att tillgå på Resurscentrum bland rektorerna på de kommunala skolorna. De så kallade trepartssamtalen mellan rektor, gruppchef för grundskolegrupp på Resurscentrum samt verksamhetschef för grundskolan är en viktig källa för informationsutbyte.

En tydlig skillnad finns emellertid i uppfattningen av Resurscentrums verksamhet mellan kommunala skolor och friskolor. Friskolerektorerna anser att de varken har kunskap om eller tillgång till de delar av Resurscentrums verksamhet som de har rätt att nyttja.

Vi önskar kommentarer från utbildningsnämnden på de noteringar och rekommendationer som framgår av rapporten. Till kommunfullmäktige översänds rapporten för kännedom.

Svar önskas senast den 31 januari 2017.

För revisorerna i Södertälje kommun

Christer Björk

Sören Lekberg

Bilaga: Revisionsrapport nr 5/2016 – Granskning av elevhälsan

Granskning av elevhälsan

Södertälje kommun

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Inledning	2
2 Styrning och organisering av elevhälsan	4
2.1 Elevhälsan omfattas av ett flertal regelverk	4
2.1.1 Skollagen	4
2.1.2 Elevhälsans uppdrag enligt socialstyrelsens vägledning för elevhälsan	5
2.2 Elevhälsans insatser	5
2.2.1 Elevhälsans medicinska insats	5
2.2.2 Elevhälsans psykologiska insats	5
2.2.3 Elevhälsans psykosociala insats	6
2.2.4 Elevhälsans specialpedagogiska insats	6
3 Utbildningsnämndens verksamhetsområde	6
3.1 Mål och riktlinjer	7
3.2 Skolorna har egna elevhälsoresurser	7
3.3 Resurscentrum	8
3.3.1 Resurscentrums systematiska kvalitetsarbete	8
3.3.2 Elevhälsans medicinska insats - kvalitetsarbete	9
3.4 Elevhälsoverksamhet i Södertälje kommun	9
3.4.1 Skolsköterskor	9
3.4.2 Skolläkare	11
3.4.3 Psykolog	11
3.4.4 Specialpedagoger	11
3.4.5 Skolfrånvaro	11
3.4.6 Elevhälsoteam	12
3.4.7 Likabehandlingsgrupp	12
3.4.8 Hälsobesök	12
3.5 Dialog förs mellan resurscentrum och skolorna	13
3.6 Skolornas kunskap om Resurscentrums verksamhet skiljer sig mellan kommunala och fristående	13
3.7 Skolornas tillgång till Resurscentrums verksamhet	13
3.8 Skriftliga överenskommelser mellan skolorna och resurscentrum	14
3.9 Uppföljning av elevhälsoverksamhet	14
3.9.1 Rapportering till utbildningsnämnd	15
3.10 Utvärdering av elevhälsoverksamhetens effekter	15
4 Uppföljning av Skolinspektionens tillsyn våren 2015	16
4.1 Beslut vid Skolinspektionens uppföljning november 2015	17
5 Sammanfattande slutsatser och bedömning	17

5.1 Sammanfattande bedömning	19
Källförteckning.....	20

Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunens revisorer genomfört en granskning med syfte att bedöma om utbildningsnämnden organiserat stödresurser ändamålsenligt, så att rektorer och pedagoger kan ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen samt om nämnden har en ändamålsenlig styrning av verksamheten.

Granskningen har visat att utbildningsnämnden, genom den gemensamma resursen Resurscentrum samt skolornas egen elevhälsa, organiserat stödresurser ändamålsenligt för att ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen. Resurscentrums utbud är, i kombination med skolornas egna resurser, tillräckligt utifrån skollag och myndigheternas vägledning.

Av granskningen framgår dock att tillgången till skolsköterska varierar mellan skolorna. I skolor med hårt belastade skolsköterskor blir uppföljning av elever enligt plan lidande liksom förekomsten av öppen skolsköterskemottagning. Basprogrammen med vaccinationer och hälsobesök har förlöpt som planerat i de allra flesta fallen.

Tillgången till skolpsykolog är begränsad. Önskemål finns från skolorna om ett större deltagande av skolpsykolog i elevhälsoteam och elevvårdskonferenser. Tillgången till skolläkare är något bättre men har lidit av bristande kontinuitet då de inhyrda skolläkarna ofta har bytts ut.

Det finns god kunskap om det stöd som finns att tillgå på Resurscentrum bland rektorerna på de kommunala skolorna. De så kallade trepartssamtalen mellan rektor, gruppchef för grundskolegrupp på Resurscentrum samt verksamhetschef för grundskolan är en viktig källa för informationsutbyte.

En tydlig skillnad finns emellertid i uppfattningen av Resurscentrums verksamhet mellan kommunala skolor och friskolor. Friskolerektorerna anser att de varken har kunskap om eller tillgång till de delar av Resurscentrums verksamhet som de har rätt att nyttja.

Med utgångspunkt i granskningen rekommenderar vi utbildningsnämnden att:

- ▶ Vidta åtgärder för att skapa tillräcklig och likvärdig tillgång till skolsköterska i de kommunala skolorna
- ▶ Säkerställa tillgång till skolpsykolog för skolorna
- ▶ Se över möjligheterna att få större kontinuitet i tillgången till skolläkare
- ▶ Informera friskolorna om vilket stöd de kan förvänta sig från Resurscentrum

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Elevhälsan omfattar de medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser som enligt skollagen ska finnas tillgängliga från och med förskoleklass. Dessa resurser finns för skolans kompensatoriska uppdrag att ge alla elever samma möjligheter att tillgodogöra sig kunskaper. Elevhälsoverksamheten styrs av flera regelverk; förutom skollagen och övriga styrdokument för skolan är bland annat hälso- och sjukvårdslagen tillämplig.

Elevhälsans önskade inriktning har under senare år tydliggjorts i skollagen (2010) samt i Skolverkets och Socialstyrelsens vägledning för elevhälsan (2014). Här påtalas framför allt att verksamheten ska präglas av hälsofrämjande och förebyggande arbete, samt ett stödande arbete avseende elevens utveckling mot målen.

Vid tillsynen i Södertälje 2015 konstaterade Skolinspektionen brister inom elevhälsan på flera grundskolor. Anmärkningarna rör bland annat arbetet med trygghet och studiero, särskilt stöd samt på kommunnivå en varierande tillgång till Resurscentrums olika funktioner.

1.2 Syfte

Granskningen syftar till att bedöma om utbildningsnämnden organiserat stödresurser ändamålsenligt, så att rektorer och pedagoger kan ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen samt om nämnden har en ändamålsenlig styrning av verksamheten.

För att uppnå syftet besvaras följande delfrågor:

- ▶ Finns det dokumenterade överenskommelser mellan aktörerna och framgår respektive aktörs uppgift, roll och ansvar för skolornas stödresurser?
- ▶ Finns det tydliga mål (kvantitativa och/eller kvalitativa) och riktlinjer för elevhälsoverksamheten?
- ▶ Är Resurscentrums utbud tillräckligt utifrån skollag och myndigheternas vägledning?
- ▶ Sker löpande uppföljning av elevhälsoverksamheterna (mot bl a målen)?
- ▶ Sker utvärdering av elevhälsoverksamheternas effekter?
- ▶ Finns det en systematisk inhämtning av synpunkter från skolorna?
- ▶ Har skolorna en god kunskap om vad Resurscentrum kan erbjuda?
- ▶ Är Resurscentrums resurser tillgängliga i tillräcklig omfattning?
- ▶ Uppföljning av Skolinspektionens synpunkter inom området Elevhälsa

1.3 Ansvarig nämnd

Utbildningsnämnden.

1.4 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna kan hämtas ifrån lagar och förarbeten eller interna regelverk, policyer och fullmäktigebeslut. Kriterier kan också ha sin grund i jämförbar praxis eller erkänd teoribildning.

I denna granskning utgörs de huvudsakliga revisionskriterierna av:

- ▶ Kommunallagen

- ▶ Södertälje kommuns Mål och budget
- ▶ Skollagens 2010:800 (2 kap § 25)
- ▶ Vägledning för elevhälsan, Socialstyrelsen och Skolverket 2014

1.5 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentgranskning och intervjuer. Samtliga dokument som granskats återfinns i bilaga 1.

Intervjuer har genomförts med:

- ▶ Verksamhetschef Resurscentrum
- ▶ Verksamhetschef Elevhälsans medicinska insats
- ▶ Gruppchefer Resurscentrum
- ▶ Grundskolechef
- ▶ Sju rektorer
- ▶ Brukargrupp (lärare)

1.6 Kvalitetssäkring

Samtliga intervjuade har fått möjlighet att komma med synpunkter på rapportutkastet för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden.

2 Styrning och organisering av elevhälsan

Elevhälsan styrs bland annat genom att Skolverket och Socialstyrelsen ger stöd och information till huvudmännen om innebörden av lagar och nationella mål. Både Skolverket och Socialstyrelsen publicerar föreskrifter och allmänna råd. Staten utövar även styrning genom tillsyn och inspektion. Skolinspektionen utövar tillsyn över elevhälsan utifrån skollagen. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har tillsynsansvaret över hälso- och sjukvården och dess personal.

2.1 Elevhälsan omfattas av ett flertal regelverk

Elevhälsan omfattas av flera regelverk som huvudmän, rektorer, verksamhetschefer och elevhälsans personal behöver förhålla sig till. Förutom skollagen och övriga styrdokument för skolan ska de som arbetar med elevhälsofrågor bland annat beakta hälso- och sjukvårdslagen (1982:768), patientsäkerhetslagen (2010:659), patientdatalagen (2008:355), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), personuppgiftslagen (1998:204), förvaltningslagen (1986:223) och arbetsmiljölagen (1977:1160).

2.1.1 Skollagen

Skollagens 25§-28§ behandlar elevhälsa och ansvaret för denna:

25§ För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

26§ En huvudman för kommunal vuxenutbildning eller särskild utbildning för vuxna får för sina elever anordna sådan elevhälsa som avses i 25§. Lag (2015:482).

27§ Varje elev i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan ska erbjudas minst tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Varje elev i sameskolan ska erbjudas minst två hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Eleven ska dessutom mellan hälsobesöken erbjudas undersökning av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Det första hälsobesöket får göras under utbildningen i förskoleklassen i stället för under utbildningen i en sådan skolform som avses i första stycket.

Varje elev i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska erbjudas minst ett hälsobesök som innefattar en allmän hälsokontroll.

28§ Elever som avses i 27§ får vid behov anlita elevhälsan för enkla sjukvårdsinsatser.

2.1.1.1 Huvudmannens ansvar

För skolväsendet finns fyra olika typer av huvudmän: kommuner, landsting, stat och enskilda. En huvudman ansvarar bland annat för att:

- ▶ genomföra utbildningen i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen samt bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar
- ▶ ha ett systematiskt kvalitetsarbete på skolenhets- och huvudmannanivå
- ▶ genomföra verksamheten på ett sådant sätt att de nationella målen uppnås, till exempel beslut om elevhälsans organisation, placering och anställningsvillkor för de anställda inom elevhälsan

- ▶ verksamheten har en adekvat kompetensförsörjning och ska erbjuda personalen kompetensutveckling med mera
- ▶ skriva avtal vid samverkan med andra huvudmän
- ▶ det finns lokaler och utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas

2.1.1.2 Rektors ansvar

För varje skolenhet ska det finnas en rektor som leder och samordnar det pedagogiska arbetet vid skolenheten. Rektorn ska också verka för att utveckla utbildningen och därmed också elevhälsan. Rektorn beslutar även om sin enhets inre organisation.

Enligt läroplanen för grundskolan har rektorn bland annat ansvar för att

- ▶ utforma undervisningen och elevhälsans verksamhet så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver
- ▶ upprätta kontakter mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan
- ▶ anpassa resursfördelningen och stödåtgärderna till lärarnas värdering av elevernas utveckling
- ▶ integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis jämställdhet, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger.

2.1.2 Elevhälsans uppdrag enligt socialstyrelsens vägledning för elevhälsan

Det ingår i elevhälsans generellt riktade arbete att

- ▶ främja elevers lärande, utveckling och hälsa
- ▶ förebygga ohälsa och inlärningssvårigheter
- ▶ bidra till att skapa miljöer som främjar lärande, utveckling och hälsa.

Det ingår i elevhälsans individuellt riktade arbete att

- ▶ bidra till att varje enskild elev ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål
- ▶ undanröja hinder för lärande, utveckling och hälsa
- ▶ uppmärksamma och på rektorns uppdrag utreda orsaker till inlärningsproblem
- ▶ uppmärksamma och utreda orsaker till ohälsa
- ▶ bidra med åtgärder och anpassning för varje enskild elev i behov av särskilt stöd.

Elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Syftet med att samla insatserna var bland annat att öka samverkan och att betona det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Elevhälsans mål är att skapa en så positiv lärandesituation som möjligt för eleven.

2.2 Elevhälsans insatser

För elevhälsans medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Det ska också finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. I avsnitten nedan beskrivs elevhälsans insatser, baserat på gällande regelverk och yrkesgruppernas egna underlag.

2.2.1 Elevhälsans medicinska insats

Elevhälsans medicinska insatser utförs av skolsköterska och skolläkare. Elever ska erbjudas hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Elever får vid behov även anlita elevhälsans medicinska insatser för enklare sjukvårdsinsatser.

2.2.2 Elevhälsans psykologiska insats

Elevhälsans psykologiska insatser utförs av skolpsykolog.

2.2.3 Elevhälsans psykosociala insats

Elevhälsans psykosociala insatser utförs vanligtvis av skolkuratorer som arbetar enligt det övergripande uppdrag för skolans verksamhet som finns angivet i skolans styrdokument.

2.2.4 Elevhälsans specialpedagogiska insats

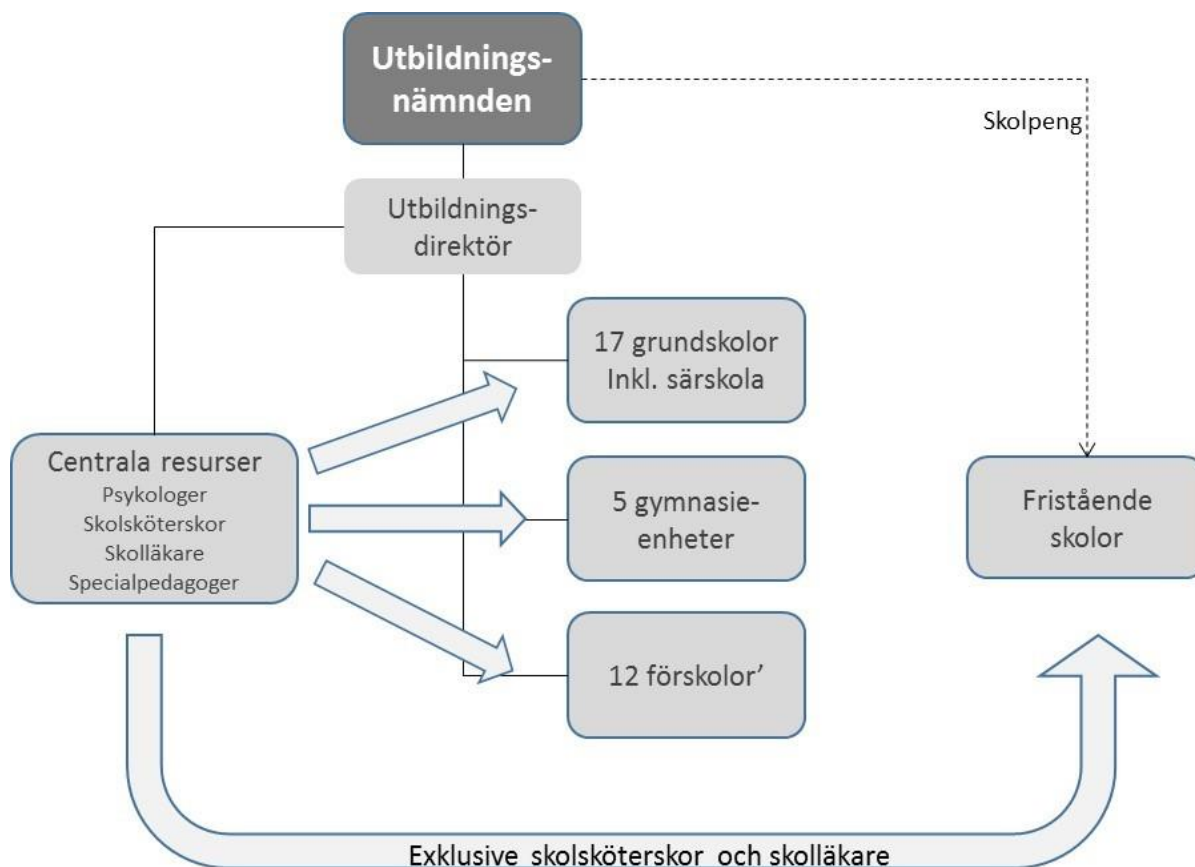
Syftet med en samlad elevhälsa är bland annat att den ska resultera i beslut om specialpedagogiska insatser för eleven. Personal med specialpedagogisk kompetens kan utifrån de uppgifter som finns om elevens hälsa och sociala situation på ett tidigt stadium möta eleven i skolsvårigheter och skapa förutsättningar för lärandet. Den specialpedagogiska insatsen syftar inte på en särskild yrkeskategori och kan innefatta exempelvis speciallärare eller rektor med särskilt ansvar för specialpedagogiska insatser på skolan.

3 Utbildningsnämndens verksamhetsområde

Verksamhetsområdet för utbildningsnämnden i Södertälje kommun är pedagogisk verksamhet för barn och ungdom. Nämnden fullgör kommunens uppgifter enligt skollagen beträffande det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, det vill säga förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och särskola. Nämnden fullgör även kommunens uppgifter enligt skollagen beträffande förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Utbildningsnämnden är vårdgivare för de medicinska insatserna inom elevhälsan i Södertälje kommuns grundskolor och gymnasier.

Nämndens verksamheter och funktioner med koppling till elevhälsan

I figuren nedan illustreras organiseringen av elevhälsoresurserna.

Resurscentrum består av elevhälsa, kostenhet och ungdomsmottagning. Inom Resurscentrum finns även de pedagogiska resurser som på en kommunövergripande nivå ska stödja enheternas arbete för en ökad måluppfyllelse samlade. Ansvarig chef på enhetsnivå är förskolechef respektive rektor, alternativt enhetschef och förskolechef/rektor i de fall då funktionellt delat ledarskap utövas. Ansvariga chefer på verksamhetsnivå är verksamhetschefer för förskola, grundskola och gymnasieskola. Därtill finns en verksamhetschef med ansvar för Resurscentrum. Kommunens utbildningsdirektör är chef för utbildningskontoret och ytterst ansvarig tjänsteman för kommunens samlade skolverksamhet i egen regi.

3.1 Mål och riktlinjer

Av Södertälje kommuns mål och budget för 2016-2018 framgår att: "Varje barn och elev ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina behov och förutsättningar i en trygg arbetsmiljö. Förskolan och skolan ska också stärka barnens och elevernas självkänsla och ge dem framtidstro. Det övergripande målet är att barn och elever når de mål som finns för förskolan respektive skolan. Alla beslut och aktiviteter ska utgå från detta övergripande mål."

Direkta mål och riktlinjer för elevhälsa på de kommunala skolorna saknas. Elevhälsan styrs istället utifrån de olika professionernas arbete. I Patientsäkerhetsberättelsen står att "varje legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal har ett eget yrkesansvar att arbetet skall utföras med god kvalitet och hög patientsäkerhet. Varje medarbetare ansvarar för att avvikelser och risker identifieras och rapporteras".

3.2 Skolorna har egna elevhälsoresurser

En betydande del av elevhälsoarbetet sker på skolorna. Skolornas egen personal och egna resurser är kärnan i elevhälsoarbetet. De skolor som intervjuats i granskningen har tillgång till följande egna resurser i elevhälsoarbetet.

Oxbackskolan	En skolsköterska, en speciallärare, en specialpedagog och en kurator anställda på heltid.
Pershagen-skolan	En skolsköterska anställd på 90 %, kurator anställd på heltid samt en speciallärare.
Hölöskolan	En skolsköterska anställd på 80 %, en kurator anställd på 60 %, två egna specialpedagoger samt en speciallärare.
Rosenborgs-skolan	En skolsköterska anställd på 40 %, mot ordinarie 100 %, vilket innebär svårigheter att hinna med det förebyggande arbetet. På skolan finns även tre specialpedagoger, kurator samt en person som arbetar med likabehandlingsplan.
Ronnaskolan	Har under vårterminen 2016 haft en skolsköterska anställd på 100 %, en skolsköterska anställd på 20 % samt en kurator anställd på 100 %. En egen specialpedagog har saknats, specialpedagogresurs har därför lånats in från Resurscentrum. Till höstterminen 2016 förändrar Ronnaskolan sin organisation för elevhälsa. Skolsköterskorna har slutat och ersatts av en nyanställd skolsköterska på 100 %. Till hösten 2016 anställs två specialpedagoger.
Elafsskolan	Har skrivit ett avtal med en skolsköterska i Dalarna som ska arbeta 20 % på skolan. Skolan har också skrivit avtal med en pensionerad skolläkare som ska arbeta vid behov. Elafsskolan har en kurator anställd på 20 %, en specialpedagogtjänst på 20 % finns på skolan från och med höstterminen 2016.

Södertälje friskola	Har en skolsköterska anställd på 40 %, en kurator på 20 % samt specialpedagog och speciallärare på sammanlagt 70 %. Skolan har en överenskommelse med en skolläkare som kommer på avrop i genomsnitt två halvdagar per termin.
----------------------------	--

Den lärargrupp som intervjuats anser generellt att elevhälsan på den egna skolan är välfungerande och att stödet till elever fungerar bra när det är aktuellt. Det finns dock ett flertal elever på den aktuella skolan med koncentrationssvårigheter som är i behov av mer stöd än vad de får för tillfället. Det finns också elever som har behov av att utredas som inte utretts.

3.3 Resurscentrum

Resurscentrum arbetar på uppdrag av respektive förskola/skola som stöd- och expertfunktion för kommunens barn och elever, inklusive barn i behov av särskilt stöd. Resurscentrum består av sektionen för Lärande och hälsa, Modersmåsenheten samt Kostenheten. Denna granskning fokuserar på sektionen för Lärande och hälsa för grundskolan. Sektionen består av två grupper som arbetar mot grundskola samt en administrativ enhet där verksamhetschefen för elevhälsans medicinska insats ingår. Resurscentrum leds av en verksamhetschef med budgetansvar. Under senaste året har uppdragen för Lärande och hälsas gruppchefer förtydligats för att skapa tydlighet i ansvarsfördelningen.

De två grundskolegrupperna leds av var sin gruppchef med egna team av specialpedagoger, psykologer, skolutvecklare, utvecklingslärare och personer som arbetar mot skolfrånvaro. Eftersom det finns specialkompetenser som alla skolor kan behöva nyttja kan teamen låna personal av varandra. Indelningen mellan de två grupperna är gjord utifrån skolornas storlek för att grupperna ska bli jämnstora. Enligt Resurscentrums verksamhetschef finns en stor fördel i att gruppcheferna kan upprätthålla en tätare kontakt med och ha större kunskap om verksamheten i sina 8-9 skolor. Gruppcheferna ska ha verksamhetsfokus och arbeta mot rektorerna.

För granskningen relevanta kompetenser inom Resurscentrums ansvarsområde är:

- ▶ Specialpedagogisk och psykologisk kompetens
- ▶ Skolsköterskor och skolläkare
- ▶ Skolstöd (kompetensutveckling samt råd och stöd vid funktionsnedsättning).

Tillgängliga resurser för friskolor är psykologer och specialpedagoger samt resurser kring skolfrånvaro. När det gäller specialpedagoger så är Resurscentrums pedagoger, precis som för de kommunala skolorna, ett komplement till den grundbemanning som behöver finnas på varje skola.

3.3.1 Resurscentrums systematiska kvalitetsarbete

Södertälje kommun har tagit fram ett gemensamt dokument för förskolornas, grundskolornas och gymnasieskolornas systematiska kvalitetsarbete. *Plan för systematiskt kvalitetsarbete* har ett mål- och resultatperspektiv.

I planen för systematiskt kvalitetsarbete för sektionen Lärande och hälsa på Resurscentrum anges några huvudsakliga utmaningar för läsåret 2015/2016:

- ▶ Säkerställande av att rätt samarbeten med enheterna inleds som bäst stödjer det övergripande målet; ökad måluppfyllelse för barn och elever.
- ▶ Mål- och resultatstyrning: hur sätts mål i förhållande till förskolornas och skolornas mål, hur följs resultat upp och mäts? Hur säkerställs att insatserna har betydelse för barn och elever?

- ▶ Intern kommunikation och samverkan. Lärande och hälsa är en stor organisation som inrymmer många olika verksamheter. Utmaningen är att hitta balans så att informationen för varje medarbetare blir riktad, specifik och angelägen utan att förlora den kontextuella information som behövs för att skapa den för människor viktiga känslan av att befinna sig i ett sammanhang.

3.3.2 Elevhälsans medicinska insats - kvalitetsarbete

Skolsköterskorna skriver egen kvalitetsberättelse till rektor. Verksamhetschef för elevhälsans medicinska insats sammanställer alla skolsköterskors kvalitetsberättelse till en övergripande kvalitetsberättelse.

För elevhälsans medicinska insats finns också en patientsäkerhetsberättelse som redovisar hur det systematiska patientsäkerhetsarbetet inom elevhälsans medicinska insatser bedrivits och vilka resultat som uppnåtts. Med patientsäkerhet avses i patientsäkerhetslagen (1 kap 6§) skydd mot vårdskada. Patientsäkerhetslagen 3 kap 1§ fastslår att vårdgivaren ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till kravet på att god vård i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) upprätthålls. Patientsäkerhetslagen (2010:659) ger vårdgivaren ett tydligt ansvar att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete och arbeta förebyggande för att förhindra vårdskador.

Utbildningsnämnden är vårdgivare för de medicinska insatserna inom elevhälsan i Södertälje kommuns grundskolor och gymnasier. Vårdgivaren ska upprätta en patientsäkerhetsberättelse för de medicinska insatserna inom elevhälsan senast den 1 mars varje år av vilket detta ska ingå:

- ▶ Hur patientsäkerhetsarbetet har bedrivits under föregående år
- ▶ Vilka åtgärder som har vidtagits för att öka patientsäkerheten
- ▶ Visa vilka resultat som visats upp

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) är kontrollmyndighet.

3.4 Elevhälsoverksamhet i Södertälje kommun

3.4.1 Skolsköterskor

Verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats delar ansvaret för skolsköterskor med skolornas rektorer. Skolsköterskorna är anställda av rektor som också är skolsköterskans administrativa chef med ansvar för lokal och utrustning. Verksamhetschefen representerar vårdgivaren, har enligt HSL 29§ det odelade ledningsansvaret för Elevhälsans medicinska insatser inom de kommunala grund- och gymnasieskolorna och ansvarar för att verksamheten följer uppsatta riktlinjer. Verksamhetschefen ansvarar för att skolsköterskorna har rätt kompetens, utbildning, förutsättningar och befogenheter för att kunna bedriva en vård av god kvalitet. Verksamhetschefen är den person som såväl tillsynsmyndighet (IVO) som elever, föräldrar och personal ska kunna vända sig till med frågor som rör verksamheten.

Det finns lagstiftning men inga kommunala direktiv som sätter ramarna för verksamhetschef och rektors ansvar. Det finns heller inget ledningssystem på plats, enligt verksamhetschef för Elevhälsans medicinska insats som har lyft ansvarsfrågan med utbildningsdirektören. Frågan ska behandlas i utbildningsnämnden i oktober 2016. Elevhälsans medicinska insats kommer att ta hjälp av jurister för utredning av ansvaret, som tydligt kommer att framgå i ledningssystemet. Samtliga intervjuade rektorer i de kommunala skolorna är positivt inställda till det delade ansvaret och den stöttning skolsköterskorna och rektorerna själva får från verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats. Samtliga intervjuade rektorer upplever att de har bra kännedom om sitt uppdrag och sin roll i elevhälsoarbetet.

Skolsköterskornas arbete har enligt verksamhetschef för Elevhälsans medicinska insats varit, och är till viss del fortfarande, individuellt. Det har saknats riktning och stöttning vilket gjort att skolsköterskorna arbetat på olika sätt. Det metodstöd som funnits har varit

undermåligt. Det finns dock riktlinjer för verksamheten och samtliga grundskolors skolsköterskor skall vara specialistutbildade.

Enligt *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats* finns det 27 skolsköterskor i Södertälje kommuns kommunala skolor, varav tio har uppehållstjänst och 15 har semestertjänst. Arbetssituationen för skolsköterskorna i Södertälje kommuns grundskolor varierar. Antalet elever som varje heltidsanställd skolsköterska ansvarar för har varierat mellan 395 och 806 elever, enligt *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats*. Vid flera skolor har skolsköterskan ansvar för över 700 elever vilket är ohållbart, enligt verksamhetschef för Elevhälsans medicinska insats. Skolor med särskilt hårt belastad skolsköterska utifrån elevantal är enligt verksamhetschefen Wasaskolan med 623 elever/heltidstjänst, Ronnaskolan med 750 elever/heltidstjänst, Soldalaskolan som har 806 elever/heltidstjänst samt Blombäckaskolan som har 630 elever/heltidstjänst. Rosenborgsskolan och Lina grundskola har haft sjukskrivna skolsköterskor och därmed har tiden inte räckt till.

I Södertälje kommuns styrdokument för skolhälsovården, beslutat i utbildningsnämnden 2006, finns ett krav om att en skolsköterska inte ska ha ansvar för fler än 650 elever per heltid. Under rubriken *Personalresurser* står även: "På många skolor bör antalet elever per heltid vara lägre än så, och vid några skolor bör skolsköterskan inte ha ansvar för fler än 500 elever. Vid beräkning av minimibehovet skolsköterska ska hänsyn tas till skolans elevantal och områdets socioekonomiska karaktär (platsbidrag). Stor andel elever i särskola, i särskilda undervisningsgrupper eller i förberedelseklass/IVIK är faktorer som innebär behov av ökad skolsköterskeresurs."

Enligt *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats* anser nio av kommunens 27 skolsköterskor att det inte finns tillräckligt med resurser för att klara uppdraget inom Elevhälsans medicinska insats. För stort elevantal, att skolsköterskan inte hinner med mer än basprogrammet och inte hinner följa upp elever enligt plan anges som orsaker till den upplevda resursbristen. Sjukskrivningar och avsaknad av vikarier har ökat belastningen.

Skolsköterskorna tillhandahåller både somatiskt och psykologiskt/psykosocialt stöd. Gränsdragningen mot det arbete som utförs av psykolog och kurator sker på respektive skola. Även den gränsdragning som måste göras för vad som är förebyggande och hälsofrämjande vård eller inte beslutas i det enskilda fallet av skolsköterska och är ibland en svår avvägning, enligt verksamhetschef för Elevhälsans medicinska insats. Enligt *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats* uppger skolsköterskorna att de har tid för öppen mottagning i snitt 1-2 timmar/dag. Ibland finns dock ingen tid alls för öppen mottagning på grund av hälsosamtal.

Enligt intervjuade rektorer är det mycket viktigt att ha balans mellan individuellt och förebyggande arbete i arbetet med elevhälsa. Skolorna behöver dels arbeta med direkta insatser mot individer och dels mer generellt för att förebygga ohälsa och ge förutsättningar för eleverna att nå målen. Skolsköterskan arbetar med individfokus under elevhälsosamtalen och förebyggande då elevhälsoteamen träffar arbetslagen och fokus i högre grad läggs på gruppnivå.

Enligt intervjuad grundskolechef finns forskning som visar att skolsköterskor och skolpsykologer, när det kommer till skarpa situationer som kräver skyndsamma lösningar, har en tendens att i för hög grad fokusera på individen snarare än på situationen i den aktuella skolan. Detta är inte ett fenomen som grundskolechefen upplever specifikt i Södertälje utan mer ett fenomen som är bra att vara medveten om. Fokus behöver samtidigt ligga på individen, hemmet och skolan, vilket sker på elevhälsoteamens möten. Enligt grundskolechefen är det viktigt att se att elevhälsan inte är separerad från resten av skolverksamheten och att hitta arbetsätt där professionerna samverkar.

I *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats* framgår att flera skolsköterskor uppger att det behövs bättre rutiner för att skolsköterskorna skall få vetskap om nya elever.

Elever kan gå en längre tid på skolan innan skolsköterskan får veta att det börjat en ny elev vilket inte är tillfredsställande.

Två skolsköterskor inom Resurscentrum arbetar mot nyanlända och hanterar en del av den omfattande administrationen kring arbetet med nyanlända. En speciell rutin har upprättats för arbetet med nyanlända elever som säger att ambitionen är att ett hälsobesök skall erbjudas inom fyra månader efter att eleven börjat skolan. Av rutinen framgår vilka åtgärder som ska genomföras innan, under och efter hälsoundersökning.

3.4.2 Skolläkare

Resurscentrum hyr in skolläkare från bemanningsföretag för att täcka det behov som finns i Södertälje kommun. När rapporten skrivs finns 1,4 skolläkartjänster, en allmänläkare hyrs in på 100 procent och en specialist inom barnpsykiatri hyrs in på 40 procent. Läkarna ansvarar för 10269 elever på grundskolan och gymnasiet, vilket ger 7335 elever per heltidstjänst. Enligt skolläkarföreningen bör en skolläkare ansvara för högst 4000 elever på en heltid. Läkarna nyttjas främst för vaccinationsordinationer och remisser. Det finns inga rutiner kring hur läkarna fördelar sin arbetstid, den sker utifrån skolornas önsningar och skolsköterskor bokar deras tid efter behov.

Kommunens friskolor anlitar skolläkare själva vilket enligt intervjuade rektorer beskrivs som både svårt och dyrt.

3.4.3 Psykolog

Psykologerna som är anställda inom resurscentrum gör basöverenskommelser med rektorerna om hur resurstillgång, arbetsfördelning och arbetsuppgifter ska se ut. Psykologerna ansvarar för 3-4 skolor var och deltar i skolornas elevhälsoteam. Resurscentrum har haft svårt att rekrytera psykologer eftersom det ställs mycket höga krav på en psykolog i skolan. Södertälje har satsat på en tvålärares/ flerläraresmodell, vilket innebär att det inte samtidigt varit möjligt att stärka upp resurser inom andra områden. Enligt grundskolechef har satsningen inte skett på bekostnad av antalet psykologer, som anses vara tillräckligt.

3.4.4 Specialpedagoger

Rektor är enligt lag skyldig att ha tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens på sina skolor. Specialpedagogerna på Resurscentrum är specialresurser, ett komplement till skolorna. Vid kritiska situationer med akut resursbrist så kan de gå in i basarbetet, men detta sker sparsamt för att rektorer ska rekrytera själva, enligt intervjuad. Specialpedagogerna är inte del av skolornas elevhälsoteam såsom psykologerna är.

Intervjuade rektorer vid friskolor har inte informerats om att de har tillgång till specialpedagoger från Resurscentrum.

3.4.5 Skolfrånvaro

Resurscentrum har resurser för att arbeta mot skolfrånvaro. Det team som tidigare funnits upplöstes vid årsskiftet 2015/2016. Vissa personer finns emellertid kvar i organisationen och arbete pågår med hur insatserna ska riktas. Tidigare fanns ett samarbete med socialtjänsten som ville arbeta tidigt i åldrarna och frånvarotrappan. Detta visade sig dock vara svårt då många familjer inte ansåg att det förekom problem. Arbetet blev därför inte resurseffektivt. Nu görs istället insatser mot elever som i princip är hemmasittare, de med störst problem prioriteras. Resurscentrum arbetar mot skolorna för att etablera en relation mellan skola och elev. Arbetet ligger på Resurscentrum då det är svårt för ansvariga skolor att hantera. Verksamheten är tidskrävande och kräver specialkunskap, enligt intervjuad. En intervjuad rektor anser att det är mycket negativt att det förra frånvaroteamet är upplöst.

Intervjuade rektorer vid friskolor har inte informerats om i vilken omfattning de har tillgång till resurser mot skolfrånvaro från Resurscentrum.

3.4.6 Elevhälsoteam

På alla skolor i Södertälje kommun finns elevhälsoteam. Elevhälsoteamen ska arbeta förebyggande och stödjande i elevhälsoarbetet. Teamen träffar arbetslagen regelbundet för att stödja dem i det klassrumsnära arbetet utifrån individ-, grupp- och verksamhetsnivå. I samband med att pedagogiska utredningar görs och åtgärdsprogram skrivs ska elevhälsoteamen stödja arbetslagen.

I *Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats* framgår att skolsköterskorna i sina kvalitetsrapporter anger att elevhälsoteamen i de flesta skolor fungerar tillfredställande men flertalet anser att den medicinska insatsens resurser skulle kunna tillvaratas på ett bättre sätt. Flera skolsköterskor uppger att det inte finns tillgång till alla professioner inom elevhälsan. Det som saknas i elevhälsoteamen är tillgång till psykolog, specialpedagog och kurator.

3.4.7 Likabehandlingsgrupp

Skollagen och Diskrimineringslagen kräver att förskolor och skolor arbetar strategiskt och långsiktigt mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Förskolor och skolor ska därtill ha strukturer och beredskap för att hantera pågående kränkningar, diskriminering och trakasserier.

I varje skola ska det finnas en likabehandlingsgrupp bestående av minst en representant från ledningsgruppen, en representant från det kurativa, en representant från lärargruppen och en representant från fritidspersonal. På skolor där funktionerna finns ska även specialpedagog, representant från särskolan samt ansvarig för skolans antimobbningsprogram ingå.

Likabehandlingsgruppen ska arbeta med förebyggande åtgärder och främjande aktiviteter i likabehandlingsarbetet samt ansvara för att Planen mot diskriminering och kränkande behandling upprättas. Gruppen tar emot kopior på incidentrapporter och anmälningar om kränkings- och diskrimineringsärenden för att upptäcka mönster samt som en del i arbetet med att upprätta Planen mot diskriminering och kränkande behandling.

Rektor/biträdande rektor samt kurator ingår i både elevhälsoteam och likabehandlingsgrupp. Syftet med detta är att information avseende arbetslagens arbete, extra anpassningar och särskilt stöd samt incidenter och kränkings-/diskrimineringsärenden ska finnas tillgänglig i båda gruppernas arbete. Enligt intervjuade är det mycket viktigt att elevhälsoteamet och likabehandlingsgruppen samverkar i sitt arbete.

3.4.8 Hälsobesök

Ett av skolsköterskans viktigaste redskap för att få kunskap om elevernas hälsa är hälsobesöken. Vid hälsobesök genomförs ett hälsosamtal mellan elev och skolsköterska som syftar till att främja hälsa och förebygga ohälsa. Enligt skollagen ska alla elever i grundskola, grundsärskola och specialskola erbjudas minst tre hälsobesök. Besöken i grundskolan ska vara jämt fördelade under skoltiden. I Södertälje kommun erbjuds generella hälsobesök enligt basprogrammet i förskoleklass, år 2, år 4 och år 7.

Syftet med hälsoundersökningar är att identifiera och upptäcka funktionssvårigheter, sjukdomar och andra hälsoproblem. Elevens allmänna hälsotillstånd, tillväxt, utveckling och inlärning bedöms för att tidigt upptäcka elever med behov av stöd eller insatser i något avseende.

Verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats har i samråd med rektor på respektive skola beordrat att skolsköterskorna på Brunnsängsskolan, Lina grundskola, Rosenborgskolan och Wasaskolan ska prioritera hälsokontroller, det vill säga längd, vikt,

rygg och syn. Detta på grund av resursbrist och att eventuella problem eller skador kan förvärras mer än nödvändigt om kontrollerna uteblir.

3.5 Dialog förs mellan resurscentrum och skolorna

Inhämtning av synpunkter från skolorna sker i dialogform via trepartssamtal med rektor, gruppchef för grundskolegrupp från Resurscentrum samt verksamhetschef för grundskolan. Trepartssamtalen genomförs i juni och utgår från en långsiktig planering som bygger på resultat över tid. Några av de intervjuade skolorna har egna förberedelsemöten inför trepartssamtalen för att diskutera behov och efterfrågan av insatser. Trepartssamtalen är ett sätt för skolorna att efterfråga vad de behöver och för Resurscentrum att lyssna in vilka behov som finns. De flesta intervjuade rektorerna på kommunens kommunala skolor nämner trepartssamtalen som ett viktigt forum för inhämtning av kunskap från skolorna. En rektor är negativt inställd till trepartssamtalet som ansågs vara otydligt. Rektorn anser att det är bättre att löpande lyfta frågor när de är aktuella.

Rektorer hör löpande av sig till Resurscentrums verksamhetschef med synpunkter. Resurscentrums verksamhetschef och gruppchefer deltar även vid rektorsmöten, dock inte systematiskt. Rektorsmöten nämns av flera intervjuade som ett viktigt forum för utbildningsförvaltning och Resurscentrum att inhämta information från skolorna. Även övriga medarbetare vid Resurscentrum har rektorskontakt, enligt intervjuade.

Intervjuade rektorer på friskolor upplever att intresset från kommunen gällande skolans resultat och verksamhet är svagt. Detta gäller frågor som rör elevhälsa såväl som andra områden. En intervjuad rektor menar att det är tveksamt om man kan förvänta sig något större intresse eftersom kommunen inte har något tillsynsansvar när det gäller friskolornas verksamhet.

3.6 Skolornas kunskap om Resurscentrums verksamhet skiljer sig mellan kommunala och fristående

Intervjuade rektorer vid Södertäljes kommunala skolor upplever överlag att de har en god kunskap om vilket stöd som finns att tillgå vid Resurscentrum. Många rektorer har genom att länge ha arbetat i skolan fått erfarenhet och kunskap om vad som kan förväntas av Resurscentrum. Rektorsmöten lyfts upp som ett forum där information om Resurscentrums verksamhet delges. Några rektorer säger sig även ha haft enskilda möten med personal från Resurscentrum där de fått information. Flera intervjuade rektorer upplever också att de nu får information med bättre framförhållning från Resurscentrum än tidigare.

De intervjuade lärarnas kunskap om Resurscentrums verksamhet och tjänster är ringa. Ingen av de intervjuade lärarna kan säga vilka yrkesgrupper som arbetar på Resurscentrum eller vilket stöd de ger till skolorna. Lärarna vet inte om att de kan få stöd från specialpedagoger från Resurscentrum och känner inte till Resurscentrums resurser mot skolfrånvaro. En presentation av Resurscentrums verksamhet för lärarkåren är önskvärd, enligt intervjuade lärare. En intervjuad rektor vid friskola anser att informationen från Resurscentrum varit obefintlig. Den kunskap skolan har fått om verksamheten och rätten att tillgå resurser från Resurscentrum har skolan fått från annat håll eller när den specifikt efterfrågat insatser. En annan friskolorektor anser också att informationen är för dålig. Den information skolan fått är den de kunnat läsa sig till på några rader i utbildningsnämndens mål och budget. Enligt intervjuade rektorer för friskolor är erfarenheterna liknande vid andra friskolor i kommunen.

3.7 Skolornas tillgång till Resurscentrums verksamhet

Resurscentrums verksamhetschef har en aktivitetslogg där utförda insatser dokumenteras, gällande typ och tidsåtgång för insats för att det inte ska bli snedfördelningar i resursutnyttjandet mellan skolorna. Insatserna viktas efter i vilka skolor stödbehovet är som störst.

De intervjuade rektorernas uppfattning om tillgången till Resurscentrums resurser varierar.

Merparten av de intervjuade rektorerna önskar större deltagande av främst skolpsykolog i sina elevhälsoteam och elevvårdskonferenser. I merparten av skolors elevhälsoteam medverkar skolpsykologen en gång i månaden. En rektor har skolpsykologen på besök varannan vecka samt tillgänglig för konsultativa akutärenden vilket sägs fungera väl.

Några skolor upplever att skolläkaren finns att tillgå för sällan. På Rosenbergsskolan finns skolläkaren på skolan en dag i månaden. Enligt intervjuad skulle skolläkaren behöva vara på plats oftare för att hinna med det som krävs, speciellt i det förebyggande arbetet. På Rosenbergsskolan är det alltid kö till skolläkaren, vid intervjutillfället var kötiden tre månader. Några rektorer anser att det varit problematiskt att kontinuiteten varit så dålig när det gäller skolläkare där hyrläkare ofta bytts. En intervjuad rektor anser att det är fullt tillräckligt att skolläkaren besöker skolan en gång i månaden.

På Pershagenskolan besöker specialpedagogen elevhälsoteamet en gång i månaden vilket enligt intervjuad rektor är för lite. Resursen skulle ha behövts åtminstone var 14:e dag i elevhälsoteamet. Skolan har bett Resurscentrum om ytterligare resurser men inte fått det.

Intervjuade friskolerektorer upplever att de inte har tillgång till de delar av Resurscentrums verksamhet som de har rätt att tillgå, främst beroende på informationsbrist. En rektor säger att relationen till Resurscentrum är frostig och att de ofta får vänta ett par veckor på svar när de ber om hjälp med en insats. Friskolerektorerna menar att Utbildningskontoret och Resurscentrum måste komma ihåg att de har ett dubbelt uppdrag. Kommunen är inte bara huvudman åt de kommunala skolorna utan ska också serva alla kommunens medborgare.

3.8 Skriftliga överenskommelser mellan skolorna och resurscentrum

Enligt intervjuad vid Resurscentrum föregås Resurscentrums insatser på en skola av en skriftlig överenskommelse. Överenskommelsen kan skrivas mellan gruppchef vid Resurscentrum och ansvarig rektor, mellan specialpedagog och lärare eller mellan psykolog och lärare. Överenskommelsen fastslår insatsens syfte och mål samt innehåller en plan för insatsens inledning, kartläggning och analys, genomförande och utvärdering. Den ska även ange insatsens målgrupp och ansvariga för genomförandet. Överenskommelserna gäller under den tid insatsen pågår, vilket kan vara ett enskilt tillfälle eller under en längre tidsperiod, exempelvis en termin. Resurscentrum bidrar som processledare under utvecklingsarbetet, men skolans ledning är ytterst ansvarig för innehåll och genomförande.

Vid intervjuer med rektorer har det framkommit olika svar på hur omfattande förekomsten av skriftliga överenskommelser är. En rektor känner inte till att skriftliga överenskommelser finns eller ska användas, en har utformat uppdragsplan men inte varit med om att denna utvärderats, några har arbetat med skriftliga överenskommelser och har goda erfarenheter av det medan en rektor anser att arbetet med skriftliga överenskommelser samt uppföljningar och utvärderingar av dessa är för omfattande och tar för mycket av dennes tid i anspråk.

3.9 Uppföljning av elevhälsoverksamhet

Resurscentrum följer, enligt intervjuad, upp sitt strategiska kvalitetsarbete flera gånger varje år och gör en slutlig utvärdering varje år vid läsårets slut. Alla Lärande och hälsas medarbetare är delaktiga i arbetet. Ledningsgruppen följer upp på övergripande nivå och återkopplar sin bild till medarbetarna på arbetsplatsträffar en gång per termin. Då meddelas hur arbetet med systematiskt kvalitetsarbete fortlöper samt på vilka enheter som Lärande och hälsa har uppdrag.

Under maj, juni och augusti görs en slutgiltig analys av innevarande läsårs systematiska kvalitetsarbete och arbetet med att ta fram en ny plan påbörjas. Ledningsgruppen sammanfattar diskussionerna och gör ett förslag till analys av föregående plan för systematiskt kvalitetsarbete som diskuteras bland medarbetarna innan en ny plan tas fram.

Det finns ingen systematik i uppföljning och utbyte mellan chef för Elevhälsans medicinska insats, grundskolechef och utbildningsdirektör. En mer ordnad uppföljning efterfrågas av verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats. Verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats träffar skolsköterskorna en halv dag varje månad för uppföljning och diskussioner. Professionerna vid Resurscentrum kommer även att ha gemensamma möten för att avhandla frågor som är professionsspecifika.

Enligt Patientsäkerhetsberättelsen för vårdgivare hanteras och mäts avvikelser. Vårdskador hanteras via rapportering i avvikelshanteringen. Avvikelser ska snarast rapporteras till utbildningsnämnden vid allvarlig händelse eller årligen i patientsäkerhetsberättelsen i övriga fall. Utvärdering av verksamheten sker i verksamhetsberättelse, egenkontroll och i patientsäkerhetsberättelsen. Egenkontroll av olika insatser ger också kunskap kring verksamhetens kvalitet. Resultat av egenkontroll, uppföljningar och utvärderingar skall sedan rapporteras och återföras till verksamheten, skolsköterska, rektor och vårdgivare för att säkerställa utveckling och förbättring.

3.9.1 Rapportering till utbildningsnämnd

Utbildningsnämndens uppföljning av Resurscentrum sker årligen via kvalitetsredovisningen i oktober då redovisning av planerna för det systematiska kvalitetsarbetet sker. Syftet är att ge en samlad bild av verksamheterna, beskriva resultat- och måluppfyllelse i förhållande till nationella och kommunala mål, analysera och bedöma måluppfyllelsen i verksamheterna, ange åtgärder för förbättring samt att ge nämnderna ett bra underlag inför kommande års mål- och budgetarbete.

Utbildningsnämnden följde på sitt möte den 26/4 2016 för första gången upp och godkände verksamhetsberättelse och patientsäkerhetsberättelse från Elevhälsans medicinska insats. Detta skedde enligt intervjuad på begäran från verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats. Rapporteringen är kopplad till uppföljningskraven i hälso- och sjukvårdslagen och socialstyrelsens föreskrifter.

I övrigt har ingen rapportering till nämnd gjorts under senaste året.

3.10 Utvärdering av elevhälsoverksamhetens effekter

Utvärdering av Resurscentrums verksamhet är ett förbättringsområde som har diskuterats mycket, enligt Resurscentrums verksamhetschef. Det är svårt att göra en sammanställning av alla olika typer av uppdrag. Resurscentrum har 35-40 anställda specialister som är mycket drivna inom sina specialområden. Utvärderingsarbetet handlar om att se om verksamheten förbättrar för eleverna och om Resurscentrum åstadkommer det som förväntas.

Resurscentrum utvärderar, enligt Resurscentrums verksamhetschef, insatser efter den skriftliga överenskommelse som skrivs med rektor. Utvärderingarna sker med både kvantitativ och kvalitativ metod. Vid stora insatser görs intervjuer med exempelvis lärare som deltagit i insatsen, annars sker utvärderingen genom enkäter eller elektroniska enkäter och genom att exempelvis granska måluppfyllelse. Resultatet av utvärderingarna tas in i Resurscentrums systematiska kvalitetsarbete.

Ett konkret resultat av utvärderingsarbetet är att Frånvaroteamet har tagits bort då det inte gav önskat resultat. Resultat av insatser är annars ofta svåra att mäta, enligt intervjuad. Resurscentrums specialpedagoger jobbar exempelvis med att stötta och stärka lärarna vilket kan betyda att det tar ett tag innan effekterna av deras arbete märks. Effekter av elevhälsoarbetet måste analyseras noga då bakomliggande faktorer eftersöks. Jämförelser sker sedan mellan kommunens skolor, med andra kommuner och mellan elevgrupper.

Enligt intervjuad grundskolechef är det oftast mycket svårt att skilja ut effekter av elevhälsoarbetet. Det är svårt att säga vad som är ett resultat av Resurscentrums

verksamhet, elevhälsoteam eller likabehandlingsarbete. Uppföljningen blir dessutom allt svårare med en mer utvecklad och integrerad elevhälsa.

När det gäller Elevhälsans medicinska insats utvärderar varje skolsköterska årligen sin verksamhet. Utvärderingen skickas till berörd rektor och verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats. Verksamhetschefen sätter sedan samman utvärderingarna till en gemensam verksamhetsberättelse. Förfarandet möjliggör jämförelser mellan skolor. En mer regelbunden kontroll av skolsköterskornas verksamhet är under uppbyggnad där skolsköterskornas individuella arbetsplaner kommer att kontrolleras vid fyra tillfällen årligen.

4 Uppföljning av Skolinspektionens tillsyn våren 2015

Skolinspektionen förelägger i sin granskning av elevhälsan i skolorna i Södertälje med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Södertälje kommun att vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister i elevhälsan.

Huvudmannen ska ge rektor och övrig personal vid skolenheterna förutsättningar, så att utbildningen i grundskolan är likvärdig och av hög kvalitet. I detta arbete ingår bland annat att förse skolenheterna med nödvändiga materiella och personalmässiga resurser, så att elevernas tillgång till viktiga stödfunktioner som till exempel elevhälsa, studie- och yrkesvägledning och skolbibliotek säkerställs. Dessa resurser måste också organiseras på ett ändamålsenligt sätt, så att skolenheterna kan använda dem för det syfte de är avsedda för. I arbetet med att skapa nödvändiga förutsättningar ingår bland annat också att säkerställa att rektorerna har den kompetens skolförfattningarna kräver, för att de ska kunna fullgöra sitt ansvar som pedagogisk ledare och chef för lärare och övrig skolpersonal. Huvudmannen har också ett fungerande system för att ta emot anmälningar om kränkande behandling av elever. I de fallen utreds kränkningarna och åtgärdas vid behov.

Skolinspektionen konstaterar att Södertälje kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- ▶ Huvudmannen ser till att det på grundskoleenheterna finns tillgång till elevhälsa för eleverna i förskoleklass och grundskola, så att den kan användas främst förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevernas utveckling mot målen. (2 kap. 25 § skollagen; Lgr 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar)

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen. Bristen kan dock avhjälpas även på annat sätt.

- ▶ Huvudmannen behöver se till att det finns tillgång till elevhälsa så att den kan uppfylla skollagens krav på att arbeta förebyggande och hälsofrämjande.

Motiveringen till Skolinspektionens bedömning av brist finns i skollagens 2 kap. 25 §.

I Skolinspektionens granskning av grundskolorna i Södertälje kommun har 8 av 17 grundskolor besökts. I flera av dessa finns brister inom områdena trygghet och studiero och arbetet med särskilt stöd, dvs. områden där elevhälsan har en viktig del i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet.

Tillsynen visar att många skolor har en egen elevhälsa med varierad tillgång till de olika kompetenser som enligt skollagen ska finnas. Vidare visar tillsynen att det finns tillgång till samtliga elevhälsans kompetenser genom Resurscentrum. Resurscentrum stöttar skolor med olika insatser vid behov. Exempelvis har Resurscentrum genomfört utbildningsinsatser för att stötta skolor att utveckla metoder för att möta elever i behov av särskilt stöd.

Enligt verksamhetschefen för Resurscentrum sker mycket arbete på skolorna utifrån ett tydligt definierat uppdrag, men det förekommer också att rektorer hör av sig och ber om hjälp i mer akuta ärenden. Tillsynen visar emellertid att det varierar vilken kännedom rektorerna har om Resurscentrum och vilken hjälp som finns att få där. Detta innebär i sin tur att alla

rektorer inte tar kontakt med Resurscentrum vid behov av elevhälsa och att tillgången till elevhälsans olika funktioner därmed skiljer sig mellan olika skolor och områden.

4.1 Beslut vid Skolinspektionens uppföljning november 2015

Huvudmannen har inkommit med en skriftlig redovisning där det framkommer att Södertälje kommun vidtagit åtgärder för att avhjälpa bristerna. Kommunen anger bland annat att samtliga grundskolors ledning träffat Resurscentrums ledning för att i trepartssamtal identifiera respektive skolas utmaningar och på vilket sätt Resurscentrum skulle kunna bidra i det kommande utvecklingsarbetet. Resurscentrum har vidare utarbetat tydligt riktade utvecklingsinsatser inom områden där flera skolor behöver utveckla sitt arbete ytterligare, exempelvis inom extra anpassningar, särskilt stöd och hur medarbetare inom elevhälsoteamen kan arbeta mer förebyggande och hälsofrämjande. Verksamhetschefen för grundskolan gör också, i samråd med Resurscentrums ledning, en tydlig prioritering av de skolor som Resurscentrum måste fokusera på i sitt arbete. Vidare framgår att kommunen arbetar med att ta fram gemensamma rutiner för att arbeta med extra anpassningar och särskilt stöd. Arbetet beräknas vara klart i januari 2016. Skolinspektionen avslutar härmed tillsynen avseende de brister som bedöms som avhjälpta.

5 Sammanfattande slutsatser och bedömning

Granskningen syftar till att bedöma om utbildningsnämnden organiserat stödresurser ändamålsenligt, så att rektorer och pedagoger kan ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen samt om nämnden har en ändamålsenlig styrning av verksamheten.

Nedan beskrivs i komprimerad form de bedömningar som görs utifrån respektive revisionsfråga. Därefter redogörs för slutsatser och svar på den övergripande revisionsfrågan.

Revisionsfråga	Svar
Finns det dokumenterade överenskommelser mellan aktörerna och framgår respektive aktörs uppgift, roll och ansvar?	Det finns ingen övergripande överenskommelse mellan aktörerna. Skriftliga överenskommelser ska skrivas för varje insats Resurscentrum gör på skolorna. Av granskningen framgår att detta inte alltid skett.
Finns det tydliga mål (kvantitativa och/eller kvalitativa) och riktlinjer för verksamheterna?	Kommunala mål och riktlinjer för elevhälsa på kommunens skolor saknas. Elevhälsan styrs utifrån lagstiftning och de olika professionernas arbete.
Är Resurscentrums utbud tillräckligt utifrån skollag och myndigheternas vägledning?	Ja

<p>Sker löpande uppföljning av elevhälsoverksamheterna (mot bl a målen)?</p>	<p>Resurscentrum följer upp sitt strategiska kvalitetsarbete flera gånger varje år och gör en slutlig utvärdering vid läsårets slut.</p> <p>Resurscentrum har en verksamhetsplan som mäter skolornas och Resurscentrums verksamheter. Samarbete sker med skolorna i arbete med verksamhetsplanen.</p> <p>Verksamhetschefen för Elevhälsans medicinska insats träffar regelbundet skolsköterskorna för uppföljning och diskussioner.</p> <p>Utbildningsnämndens uppföljning av Resurscentrum sker årligen via kvalitetsredovisningen.</p> <p>Utbildningsnämnden följer upp verksamhetsberättelse och patientsäkerhetsberättelse från Elevhälsans medicinska insats.</p>
<p>Sker utvärdering av elevhälsoverksamheternas effekter?</p>	<p>Resurscentrum gör en slutlig utvärdering av sitt strategiska kvalitetsarbete vid läsårets slut.</p> <p>Varje insats ska utvärderas efter den överenskommelse som skrivs med rektor eller lärare. Av rektorsintervjuer framgår att så inte alltid skett.</p> <p>Det beskrivs som mycket komplicerat att utvärdera effekterna av elevhälsoverksamheten eftersom det är svårt att isolera samband från enskilda insatser. En mer utvecklad och integrerad elevhälsa försvårar utvärderingen av elevhälsoverksamhetens effekter.</p>
<p>Finns det en systematisk inhämtning av synpunkter från skolorna?</p>	<p>Systematisk inhämtning av synpunkter sker via trepartssamtalen där skolans rektor medverkar. Inhämtning av synpunkter sker även löpande i den kontakt som finns mellan skola och Resurscentrum. Gruppchefen för Elevhälsans medicinska insats träffar regelbundet skolsköterskorna för inhämtning av synpunkter.</p> <p>Friskolorna efterfrågar ett större intresse för deras synpunkter från Resurscentrum och Utbildningskontoret.</p>
<p>Har skolorna en god kunskap om vad Resurscentrum kan erbjuda?</p>	<p>De kommunala skolorna upplever att de har god kunskap om vad Resurscentrum kan erbjuda.</p> <p>Friskolorna anser att de får för lite information från Resurscentrum.</p>
<p>Är Resurscentrums resurser tillgängliga i tillräcklig omfattning?</p>	<p>Merparten av de intervjuade rektorerna önskar mer resurser, främst i form av skolpsykolog. Några uttrycker även önskan om mer omfattande tillgång till skolläkare. Den sammantagna bilden är dock att skolorna är nöjda med sin tillgång till Resurscentrums resurser.</p>

5.1 Sammanfattande bedömning

Granskningen har syftat till att bedöma om utbildningsnämnden organiserat stödresurser ändamålsenligt, så att rektorer och pedagoger kan ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen samt om nämnden har en ändamålsenlig styrning av verksamheten.

Granskningen har visat att utbildningsnämnden, genom den gemensamma resursen Resurscentrum samt skolornas egen elevhälsa, organiserat stödresurser ändamålsenligt för att ge eleverna rätt förutsättningar att nå de nationella målen. Resurscentrums utbud är, i kombination med skolornas egna resurser, tillräckligt utifrån skollag och myndigheternas vägledning.

Av granskningen framgår dock att tillgången till skolsköterska varierar mellan skolorna. I skolor med hårt belastade skolsköterskor blir uppföljning av elever enligt plan lidande liksom förekomsten av öppen skolsköterskemottagning. Basprogrammen med vaccinationer och hälsobesök har förlöpt som planerat i de allra flesta fallen.

Tillgången till skolpsykolog är begränsad. Önskemål finns från skolorna om ett större deltagande av skolpsykolog i elevhälsoteam och elevvårdskonferenser. Tillgången till skolläkare är något bättre men har lidit av bristande kontinuitet då de inhyrda skolläkarna ofta har bytts ut.

Det finns god kunskap om det stöd som finns att tillgå på Resurscentrum bland rektorerna på de kommunala skolorna. De så kallade trepartssamtalen mellan rektor, gruppchef för grundskolegrupp på Resurscentrum samt verksamhetschef för grundskolan är en viktig källa för informationsutbyte.

En tydlig skillnad finns emellertid i uppfattningen av Resurscentrums verksamhet mellan kommunala skolor och friskolor. Friskolerektorerna anser att de varken har kunskap om eller tillgång till de delar av Resurscentrums verksamhet som de har rätt att nyttja.

Med utgångspunkt i granskningen rekommenderar vi utbildningsnämnden att:

- ▶ Vidta åtgärder för att skapa tillräcklig och likvärdig tillgång till skolsköterska i de kommunala skolorna
- ▶ Säkerställa tillgång till skolpsykolog för skolorna
- ▶ Se över möjligheterna att få större kontinuitet i tillgången till skolläkare
- ▶ Informera friskolorna om vilket stöd de kan förvänta sig från Resurscentrum

Källförteckning

- ▶ Elevhälsans medicinska insats - Kvalitetsberättelse för Elevhälsans medicinska insats i Södertälje kommun 2016-09-16
- ▶ Elevhälsans medicinska insats – Patientsäkerhetsberättelse för vårdgivare
- ▶ Kommunens styrdokument för skolhälsovården
- ▶ Sektionen för lärande och hälsa vid Resurscentrum i Södertälje kommun – Plan för systematiskt kvalitetsarbete 2015-2016
- ▶ Skolinspektionen - Beslut för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Södertälje kommun, Dnr 43-2014:8529, 2015-08-20
- ▶ Skolinspektionen - Beslut efter uppföljning för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Södertälje kommun, Dnr 43-2014:8529, 2015-12-14
- ▶ Skolöverläkare - Skolhälsovården och det kommunala styrdokumentet, 2009-10-29
- ▶ Socialstyrelsen och Skolverket –Handledning för elevhälsan
- ▶ Södertälje kommun – informationsflöde och roller i elevhälso- och likabehandlingsarbetet
- ▶ Södertälje kommun – Mål och budget 2016-2018